

Az egyenlőség,

vagy:

Czu-czi-ország elpusztulása.

— História. —

Budapest, 1898.

Nyomatja és kiadja Rózsa K. és neje (ezelőtt Budánszky A.)
Szentkirályi-utca 30. szám.

A „Nemenjtovább”-csárda kívül esik a falun, még «A a szélmalmon is túl, azért vasárnap estve mégis tömve volt vendéggel, úgy, hogy egy almát is nehezen lehetett volna a földre lehajítani. Itt bizony most a falunak a legszegényebb népe gyűlt össze: a napszámos emberek, a kik közül némelyiknek még zsellérháza sincs, a mi – Uram! bocsásd meg! – falun bűnül rovatik fel, mert bizony egy kis szorgalom és takarékoság mellett annyira minden munkás felviheti, hogy egy kis házat vegyen.

Maga Nyakigláb Iczik, a hosszúszakállú korcsmáros, is elcsodálkozott ezen. Mi lehet ennek az oka, hogy a földes gazdák közül ma egy sincs itt, a napszámosok közül egy se maradt otthon?

Csakhamar kisült.

Jött Borsos János – a falu szája – s vele egy czifra szűrbe, gyoics gatyába öltözött fiatal ember, a kinek felkunkorított bajuszából több volt a bajuszpedrő, mint a bajusz. Sarkantyús csizmáját nem lett volna jó bővebben vizsgálni, mert valami takaros legény észrevehette volna, hogy az egyik sarkantyu-taré sok kárt tett a másik

csizma oldalán, mikor lépés közben összeakadozott s úgy meghasogatta, mintha csörögét akart volna belőle metszegetni. (Mert ám a sarkantyús csizmát nem elég ám felhúzni: tudni kell benne járni is, ha valaki azt nem akarja, hogy gacsosnak mondják.) Kalapja mellett árvalányhaj volt, a miről ő azt hitte, hogy igen szép, de a darutollhoz szokott legények csak megmosolyogták. Mellénye olyan kirívó veres volt, hogy dühbe hozta volna a legrestebb bivalyt is. Meg is jegyezte rá mindjárt az öreg Bódizs Sándor, a ki az asztalfőn ült:

— Ejnye ecsém! talán bizony te vagy Bali Mihály uramnak, a tisztességes hóhérnak az első segédje?

— Nem az biz' ez, – felelt büszkén Borsos János, – hanem Csirizes Márton, a ki azért jött közénk, hogy megmagyarázza nekünk az egyenlőséget, a mire nekünk törekednünk kell.

— Úgy van, elvtársak! – szólt most a czifraszűrös fiatal ember, felugorva az asztalra, – én valóban azért jöttem, hogy megmagyarázzam nektek, hogy mit kell tennünk, ha az egyenlőséget akarjuk. Mert minden ember egyforma, egyenlő jogai vannak . . .

— És kötelességei, – jegyezte meg Bódizs Sándor.

— Ne kotyogjon kend bele – kiáltott rá Borsos János, – csak folytasd, Csirizes Márton elvtárs.

Igen, de az elvtárs nem volt készen ilyen közbeszólásra s megakadt s aztán ismételte, mint az iskolás gyermek a leczkójét, mikor tovább nem tudja:

— Mert minden ember egyforma, egyenlő jogai vannak . . .

— Ezt már hallottuk, – szólt közbe megint Bódizs Sándor, csak úgy félvállról.

— Egyenlő jogai vannak – ismételte Csirizes Márton s aztán köhögött, a torkát köszörülte. De bizony csak nem jött ki a folytatás. Akkor kapta magát, előkereste a szűr zsebjéből az újságot s abból olvasta tovább:

— Egyenlő jogai vannak; az igazság azt hozza magával, hogy egyik ember ne legyen hatalmasabb a másiknál.

— De *okosabb lehet*, – dörmögte Bódizs Sándor a mellette ülők tetszésére.

— Ne legyen – folytatá Csirizes Márton az olvasást baggadozva – gazdagabb a másiknál, – ne legyen az egyik úr, a másik szolga, ne legyen az egyik vagyonos, a másik szegény, hanem legyen egyenlő, osztozzunk meg a vagyonon egyenlő részben és . . . és . . .

Itt már baggaolozni sem tudta tovább a lapot, pedig váltig forgatta jobbra is balra is a füstös üvegü függőlámpa mellett, s hogy jobban lásson, le is szállt az asztalról és oda állott egészen a lámpa alá.

— Hát csak betűzgesd biz' azt ecsém, ha jobban meg nem tudtad tanulni a leczkét, – szólta oda neki Bódizs Sándor; – a míg töröd rajta a csürhe járást, addig majd én mondom el nektek, kedves *atyámfiai!* hogy milyen az a tökéletes egyenlőség.

— Halljuk az öreg Bódizst! Halljuk a vén obsitost! – kiabálták a fiatalok mindenfelől a tömegeből.

Mikor aztán lecsillapodott a zaj, az öreg Bódizs Sándor kivette a makrapipát a szájából, oda dugta a zsíros kalapja mellé, megköszörülte a torkát és hozzá kezdett a beszédhez. És olyan csend lett egyszerre, hogy a légy repülését is meg lehetett volna hallani. (Nyakigláb Iczik ijedten is tekintett be a korcsmába, azt hívén, hogy a vendégek mind

megszöktek, s aztán mikor Bódis Sándor hozzám kezdett a beszédhez, ő is ott felejtette hosszú szakálát az ajtónyílásban egészen addig, míg az elbeszélés végét nem ért.)

— Tudjátok, hogy én annyi ideig voltam katona, hogy itthon azalatt sok legény megházasodott olyan, a kinek az anyjával én jártam el a menyasszonytánczot. El is úszott minden lakodalomban egy forint bölcspénzre, a mi a menyasszonytánczért szoktak fizetni úgy faluhelyen. Hejh! akkor még én sem voltam ám alábbvaló legény Bere Palinál, (a ki most oda húzódott a sut felé, pedig előbbre is kerülhetne, mert hát a bíró fia), csak hogy nem voltam olyan harmatgyenge fehér színű. meg olyan finom bőrű, mint Pali. (Ő sem lesz majd olyan 70-éves korában.) Úgy is híttak, hogy a „fekete Bódizs-fiú”.

— Nem mondom, hogy akkor nem bántott ez az elnevezés. De bezzeg hasznát vettem ám ennek a feketeségemnek Szerecsenországban.

— Hát ott is volt kelmed, bátyám uram? — kérdezte Bere Pali csodálkozva.

— Voltam bizony. Ott feküdt a seregünk Olaszországban (akkor csak taljának neveztek). Háborúra került a dolgunk a francziákkal. A francziák elfogtak, besoroztak a maguk ármádiájába aztán az egész ezredünket elvitték Afrikába. Ott meg a szerecsenekkel gyűlt meg a bajunk. Szomszédok voltunk s a mint a szomszédok szokták, nem hagytunk békét egymásnak. Addig addig csatáztunk, míg aztán egyszer engem is elfogtak a szerecsenek.

— Jaj! hogy megkötöztek azok a sovány ördögök!

Az volt a szerencsém, hogy egy kicsit tudtam már szerecsen nyelven gagyogni és mert Afrikában a nap még jobban megbarnította a bőrömet, hajam meg a nélkül is fekete és göndör volt:

elhittem velök, hogy én is közülök való vagyok, csakhogy más vidékről. Hitték is, nem is, mert az ajakam nem biggyent úgy le, mint az övék. Nem mertek megölni, hanem az ő királyuk elébe hurczoltak, a kit ők Szultánnak neveztek.

Nem festem le, hogy milyen volt az a Szultán, az ő tollas fejével, szurokszínű bőrével, hófehér fogaival, mert megijednétek tőle. Csakhogy nem volt azért valami rossz ember.

A két legény fia pedig – olyanformák voltak mint Nagy Pista, vagy talán barnábbak – akkor sem lehettek volna jobb lelkűek, ha fehér lett volna a lelkük.

A mint engem megláttak, oda futottak hozzám. Rám ismertek a gazemberek, habár azelőtt még sohase láttak. És kétfelől karon kapva, oda vittek apjuk elébe s egyszerre kiáltották az apjoknak:

— Add nekem ezt az idegen állatot, mely épp úgy tud két lábon járni, mint mi. Hadd legyen ez a mi teherhordó öszvérünk. Ne együk még meg.

Az öreg végignézett rajtam, azután végig tapogatott, a mint a mészáros szokta vásárban a marhát, s elfintorítva arczát, így válaszolt fiainak:

— Sovány, nincs rá gusztusom, a füstölt-húst különben sem szeretem. Itt van, nesztek.

Azzal oda lökött fiainak. Ezek aztán meg-simogattak, mint a kutyát szokták, hogy ne morogjon.

— Mától kezdve te leszel a mi kutyánk együtt leszel velünk mindenütt.

Így kerültem én el a sütőnyársat, s így lettem tagja a szerecsen király udvarának.

— Ejnye, de nagy feneket kerít már kend annak a mesének, – szólalt fel Borsos János.

— Nem mese az, hanem úgy van. Most következik már – felelt Bódizs Sándor. – Mindenütt ott voltam a szerecsen király-úrfiakkal.

Sőt többet mondok, a mint megbarátkoztunk, sok mindenre megtanítottam őket, (jobb fejök volt, mint Csirizes Mártonnak), s hazudoztam nekik annyit, akár csak Borsos János nektek, mióta a czuczilista-egyletet meg akarja alakítani köztetek...

— Ugyan ne keverjen már bele tücsköt, bogarat, – vágott szavába Borsos János, – hanem beszéljen már az egyenlőségről.

— Most jövök reá. Egyszer a két szerencsen király-úrfi azon veszekedett (össze is karmolászták egymást), hogy lehet-e e világon tökéletes egyenlőség? Ali – az idősebb – azt állította, hogy nem lehet, Kali – a fiatalabb – azt vitatta, hogy lehet. Engem hittak fel bírónak, hogy a kérdést eldöntsem. Én tudtam, hogy akár melyiknek adok igazat, a másik csak ellenségemmé lesz, azért azt válaszoltam nekik:

— Lehet is, nem is. Egy ideig igen, azután nem.

— Magyarázd meg, – kért mind a kettő egyszerre.

— Ha csak mondom, nem hiszitek, ha megmutatom, látjátok.

— Hát mutasd meg, – esdekelt Ali.

— Igen, igen, mutasd meg, – sürgetett Kali.

— Ahhoz egy ország kell.

— Van a mi atyánknak elég, – feleltek megörvendve.

— Igen, – figyelmeztettem Őket, – de meg lehet, hogy az a semmivel lesz egyenlő, míg az egyenlőséghez jut.

— Az se baj, – válaszolt Ali. – Van arra a Nílus folyón túl egy ország, a mi mióta az idegen országokból bevándorolt jött-mentek felzavarták, mindig forrongásban van.

— A *Czuczik országot* érted? – vágott szavába Kali.

— Igen, a *Czuczik országot* – folytatá Ali, –

azok úgy sincsenek soha megelégedve semmivel mindig az egyenlőséget sürgetik. Tegyük meg Ővelők a próbát.

Az öreg Szultán teljesítette fiai kívánságát s melléjük adta a nagy Szerecsenország legigazságosabb bíróját, Kádit.

— Ez ítéljen meg mindent, mert a mit ő mond, az úgy van.

Akkor aztán négyen, meg egy csomó rab-szolga, elmentünk *Czuczi-országba*.

A mint híre ment, hogy odaérkeztünk, egymás után jöttek hozzánk a különböző küldöttségek zászlókkal s azt kérték, hogy tegyük őket szabadokká, egyenlőkké.

A bölcs Kádi figyelmeztette őket:

— *Ha egyenlő lesz a hegy a völgygyel, akkor nem lesz se hegy, se völgy.*

A küldöttségek csak jöttek, csak sürgették az egyenlőséget.

— Ám legyen, — monda végre a bölcs Kádi, — íme felszabadítlak benneteket, vívjátok ki magatoknak az egyenlőséget s akkor jöjjetek elém, hadd ítéljem meg, hogy megvan-e az egyenlőség köztetek.

Nosza, volt nagy vir-vár.

A tömeg megrohanta a főembereket s leölte.

Ekkor a bölcs Kádi elébe járult a küldöttség és utána jött a tömeg s így szólt a küldöttség vezére:

— Most már egyenlők vagyunk, mert nincsenek kormányzóink és papjaink.

— Nem vagytok egyenlők, mert leöltétek ugyan azokat, a kiknek bölcsesége kormányozott benneteket, de íme, te magad is vezére akarsz lenni társaidnak, s a küldöttségben levő társaid szintén előbb vannak, mint a tömeg. Hát egyenlőség ez? — kérdezte a bölcs Kádi a tömegtől.

— Nem az! — ordította a tömeg, — verjük agyon, a ki külömb akar lenni, mint a másik.

— Bizony ott mindjárt agyonverték a küldött-séget szónokostul együtt.

— Most már egyenlők vagyunk, — zúgott a tömeg.

— Nem vagytok, mert közületek egyik fehér ember, másik fekete.

Ekkor a feketék reá vetették magukat a fehérekre és mind leölték őket és diadalmasan járultak a bölcs Kádi elé:

— Most már mind feketék vagyunk, tehát egyenlők.

— Nem vagytok egyenlők, mert egyik indus, másik szerecsen, azok rézbőrűek, ezek kordován-bőrűek, — felelt a bölcs Kádi.

Erre irtóháború kerekedett az egész országban, az indusok pusztították a szerecseneket, ezek az indusokat. De a szerecsenek voltak többen, övék lett a győzelem. Es a bölcs Kádi elé járultak:

— Most már mind szerecsenek vagyunk.

— Álljatok csak sorba, — monda nekik a bölcs Kádi, — lássuk, egyenlő magasak vagytok-e? Biz' azok nem voltak.

— Lássátok, — figyelmeztette őket a bölcs Kádi, — nagyságra nincs meg az egyenlőség köztetek.

Ekkor csoportokra oszlott a tömeg s a csoportok külön-külön tanácskoztak s az egyforma nagyságúak rátámadtak a többiekre. Általános harcz keletkezett, az erősebbek egymásután pusztították el a gyengébbeket, a csoportok száma folytonosan apadt, végre csak egy maradt. Ez aztán diadalmasan vonult a bölcs Kádi elé:

— Most már nincs más élő a Czu-czi-országban, csak mi vagyunk, közöttünk nem nagyobb egyik mint a másik, tehát, egyenlők vagyunk.

— Elismerem, — felelt a bölc Kádi, — hogy most már egyenlők vagytok. Éppen azért az én hatalmas szultánom engedelmeiből nektek ajándékozom Czu-czi-országnak minden kincseit s egyenlően felosztom azt köztetek. Hordjátok össze.

Czu-czi-ország lakosai lelkiismeretesen előhordták a kincseket s lerakták azt a bölc, Kádi lábaihoz. Ez pedig megoldvasta az embereket. Éppen százan voltak. Adott minden embernek ezer forintot ezen szavakkal:

— Nesztek, mindenki kap ezer forintot, a többi kincset most visszatartom, s ha három holdújulás után is egyenlő lesz vagyonotok, ezt is jutalmul osztom ki köztetek, de ha nem lesz, úgy elviszem az én Uramnak a Szultánnak a kincsházába.

— Helyes! — zúgta a tömeg.

— Külömben, — tette hozzá a bölc Kádi, — három holdújulásig még itt tartózkodom s a kinek panasa lesz, csak jöjjön hozzám bátran. Habár most már elértétek, mit kívántatok, mert tejesen egyenlők vagytok.

A czu-czik szétoszlottak teljes elégedetten. Azonban másnap és a következő napokon már egymás után jöttek vissza panaszra.

— Bölc Kádi! — szólt az egyik, — hívd össze ismét a czu-czikat s oszd fel újra a vagyont közöttünk, mert nekem már sok hiányzik a pénzemből.

— Hová tetted, fiam? — kérdezte szelíden a bölc Kádi.

— Biz' azt elköltöttem a korcsmában. — felelt ez pironkodva.

— Az enyémből még több hiányzik, — panaszkodott a másik.

— Hát te hová tetted?

— Szerencsejátékot játszottam és elvesztettem.

— Azok maguk az okai, hogy kevesebb a pénzük, mint a mennyit nekik adtál, — panaszkodott a harmadik, — de én nem vagyok az oka hogy mindenemet elveszítettem.

— Mit tettél a pénzzel?

— Nyájat vásároltam s az eldöglött.

— Én meg házat vettem — monda a negyedik — s az meg leégett.

Még az első újhold sarlója is vékony volt, a mikor már a másik oldalról jöttek a panaszosok:

— Bölcs Kádi! mit tegyünk, hogy biztonságban legyünk? Mert napról-napra nő azok száma, a kik elpocsékolták, vagy elvesztették vagyonukat és most követelik tőlünk a miénket.

— Az a ti gondotok, hogy mit csináltok, — felelt nekik a bölcs Kádi, — ti kívántátok a teljes szabadságot és egyenlőséget, megadtam. Akkor mi okotok van máshoz fordulni?

A vagyonosok kétségbeesve távoztak, mert tudták, hogy most már Czu-czi-országban teljes szabadság levén, senkitől nem várhatnak védelmet, — tudták, hogy azok vannak többen, a kik az osztozás után elprédálták, vagy elveszítették vagyonukat és az első elhatározás szerint ezek követelik, hogy újra osztozzanak, mert csak úgy lesz egyenlőség köztük.

Hát bizony az is lett abból, hogy a kisebbség engedett a többségnek s újra osztozott, osztozott többször, de nem mehetett le a nap egyszer se, hogy mindenkinek egyenlő lett volna a vagyona, mert egyik dolgozott, másik henyélt, — egyik takarékoskodott, másik tékozolt. Végre azután, mikor látták a vagyonosabbak, hogy az ilyen egyenlőségre törekvés mellett lassanként az ő vagyonuk is elkopik: megtagadták az újra osztozást!

Ekkor aztán kiütött közöttük az élethalálharcz, egymás ellen támadtak, egymást üldözték

a vagyon egyenlővé tétele miatt, úgy hogy mire harmadszor megújult a hold, akkora már csak két ember volt Czu-czi-országban s ezek mind a ketten egyszerre mentek panaszra a bölcs Kádihoz.

— Nézd, — monda az egyik, — a társamnak csak tíz forintjával van több, mint nekem s azt sem akarja velem megosztani, hogy egyenlők legyünk.

— Neki meg — panaszolta a másik — három lova van, míg nekem csak egy s nem akar egyet átengedni a részemre, hogy nekem is kettő legyen s az egyenlőség helyreálljon köztünk.

— Hozzátok elő a lovakat, — válaszolt nekik a bölcs Kádi.

Azok elővezették mind a négy lovat. A bölcs Kádi oda fordult hozzájuk:

— Eredj, Bódizs! te úgy is huszár voltál, válogasd össze a lovakat, hogy egyenlő legyen egy-egy pár.

Én engedelmeskedtem, úgy körülnézegettem azokat a szerezsen lovakat, mint valami lókupecz, de sehogy sem illettek egymáshoz s oda kiáltottam a bölcs Kádinak:

— Nem egyenlők ezek, kettő kisebb, kettő nagyobb, a mék kettő leginkább pászol is egymáshoz, az is nagyobb egy félmarokkal egyik, mint a másik.

— No, ennyi különbséget még a lóavatásnál is el lehet nézni, — monda a bölcs Kádi s aztán oda fordult a czu-czikhöz:

— Neked, a kinek tíz forinttal több pénzed van, azt tanácsolom, hogy felét add oda a másiknak; neked pedig, a kinek egy lovaddal több van, ezért a pénzért add oda a másiknak, így meg lesz köztetek az egyenlőség.

A két czu-czi csak dűnnyögött elébb, de végre mégis csak paroláztak:

— Jó, legyen.

Kevés gondolkozás után azonban azt mondta az egyik:

— Csakhogy a két nagyobb ló lesz az enyém.

— Igen, az enyém, – csattant fel a másik.

Ezen aztán összepöröltek ismét, kardot rántottak egymásra és küzdöttek az egyenlőségért. Már mind a kettőből patakozott a vér s utoljára rohantak egymásnak s egyszerre markolatig döfték kardjukat egymás szívébe és halva rogytak össze.

A bölcs Kádi oda fordult a két szerecsen király-úrfihoz:

— Ebből láthatjátok és megtanulhatjátok, hogy az emberi kívánságok nem teljesülhetnek be, hogy nem lehet e világon elképzelni tökéletes egyenlőséget. Nem jó a hegyeket lehordani a völgybe, mert *ha egyenlő lesz a hegy a völgygel, akkor nem lesz se hegy, se völgy.*

— Az már igaz, – zúdult fel a korcsma népe.

— Hát magával aztán mi történt, bátyám uram? – kérdezte Bere Pali.

— Énvelem? fiam! Hát a mint az utolsó két czu-czi meghalt, felkaptam a gazdátlanul maradt legjobb szerecsen lóra, oda kiáltottam a szerecsen király-úrfiaknak, hogy tiszteltetem az édes apjokat, de nem megyek többé vissza hozzájok, mert félek, hogy ha egy kissé meg találnék hizni, megjönne az appetitusa a cigánypecsenyére s felnyársaltatna. Aztán aló, neki a nagy szerecsen Hortobágnak, úgy vágattam haza felé, hogy a bölcs Kádinak még az átka se ért utói. Keresztül-úsztattam a Niluson, meg egynéhány tengeren, míg végre elérkeztem hazám határára, de ott elvették tőlem a lovat, mert éppen hogy lónyavalya volt az országban. Így kénytelen voltam gyalog jönni a faluba.

Mikor Bódizs Sándor bevégezte a mondókáját, Borsos János elkiáltotta magát:

— Halljuk Csirizes Márton!

— Ki vele, menjen Czu-czi-országba! – zúgta rá a tömeg.

Éppen e perczben állott meg egy nagy vásári ládával megrakott ekhós-szekér a korcsma előtt. Egy becsületes városi csizmadia szállott le róla és sietett be a korcsmába.

— Kiről van itt szó? – kérdezte Nyakigláb Icziktől, – kit akarnak itt kilökní?

— Azt a szürös czuczilista szónokot, a ki ott a lámpa alatt tanulja most is a mondókáját, – felelt a korcsmáros, – valami Csirizes Mártonnak mondják.

A csizmadia egész a lámpához menve, a szeme közé nézett a fiatal embernek s felkiáltott:

— Csakugyan te vagy, Marczi?!

— Jaj! a volt gazdám! – szólt ez megijedve s ki akart osonni a korcsmából. De a csizmadia nyakon csípte:

— Nem addig van az, hékás, majd elébb csak számoljunk, hogy miért szóktél meg tőlem és hová ment veled a zsebóráám? Mert tudják meg barátaim! hogy ez a híres szónok senki más, mint egy megszökött csizmadia-legény, a ki ráadásul még meg is lopott engemet: a gazdáját.

— Micsoda, – szólt Borsos János megbotránkozva, – hát miért nem mondtad ezt?

— És maguk ilyen ember után akarnak menni? – fordult a tömeghez a csizmadia.

— Menjen utána a zsandár! – zúdult fel a tömeg.

És másnap csakugyan a zsandár ment Csirizes Márton után, hogy bekísérje a börtönbe.

A „Nemenjtovább” csárdában sem volt több czuczilista gyűlés.

Belátták az atyafiak, hogy nem jó bogár után indulni belátták, hogy a boldogságnak nem az az útja hogy az ember holmi elrugaszkodott csizmadialegény ostoba fejétől kér tanácsot, hanem ha kiki vallásos lélekkel, hazafias szívvel szorgalmasan, becsületesen, józan életet élve dolgozik! Ez az egyenlőség; mert a ki így él, mind egyenlően boldogul!

Bene Sándor.